

ANDRZEJ CZOP

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego
„Apeiron” w Krakowie

ZWALCZANIE I ZAPOBIEGANIE PRZESTĘPCZOŚCI PEDOFILSKIEJ – ASPEKTY PRAKTYCZNE I PRAWNE

ABSTRAKT

Autor przedstawia problematykę zapobiegania i zwalczania przestępczości pedofilskiej. Wskazuje na zdynamizowanie działań międzyresortowych w tym obszarze na przestrzeni ostatniej dekady. Eksponuje rolę policji jako wiodącego organu, który prowadzi zarówno rozpoznawanie operacyjne tych patologicznych zachowań jak również tworzy i wdraża programy profilaktyczne mające za zadanie ochronę najmłodszych przed seksualną przemocą. Autor w studium przypadku prezentuje sukcesy organów ścigania w walce z cyberprzestępczością ze szczególny uwzględnieniem pornografii dziecięcej. Sporo uwagi poświęca także zmianom prawnym, które mogą pomóc w zwiększeniu efektywności ścigania sprawców przestępstw pedofilskich. Za najważniejsze autor uważa zespolenie i koordynację działań różnych podmiotów, dla których ważne jest dobro dziecka.

SŁOWA KLUCZOWE

Pedofilia, przemoc seksualna, przestępczość internetowa, pornografia dziecięca, programy profilaktyczne, rejestr pedofilów

Początek roku 2016 przyniósł szeroko zakrojoną akcję wymierzoną w pedofilów. W trakcie jej realizacji funkcjonariusze zabezpieczyli kilkadziesiąt komputerów, laptopów, dyski twarde, karty pamięci, ok. 1800 płyt CD, DVD i innych nośników informatycznych mogących zawierać materiały o treści pedofilskiej. To imponujący wynik operacji „BIKE” przeprowadzonej w 12 województwach w kraju, dzięki współpracy międzynarodowej polskiej i niemieckiej policji¹.

To kolejna, w krótkim czasie tak udana realizacja. Od stycznia do marca 2015 roku niemiecki Federalny Urząd Kryminalny (Bundeskriminalamt) prowadząc czynności ustalił, że w nielegalnej wymianie plików pedofilskich uczestniczą także osoby z Polski. Za pośrednictwem Biura Interpolu w Wiesbaden informacja została przekazana do Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji.

Sprawą natychmiast zajęli się eksperci z Wydziału dw. z Handlem Ludźmi Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji. Zaangażowani zostali również specjaliści z Wydziału dw. z Cyberprzestępczością KGP², którzy ustalili m.in. użytkowników komputerów, ich adresy oraz miejsca pobytu.

Ze względu na skalę, rodzaj przestępczości oraz dużą ilość zidentyfikowanych użytkowników z obszaru całej Polski, wszystkie szczegółowe dane przekazano policjantom z właściwych terytorialnie jednostek. To właśnie oni 21 stycznia 2016 roku przystąpili do działań.

Spośród 38 osób wobec których podjęto czynności procesowe, 7 przyznało się do sprowadzania lub posiadania pornografii dziecięcej, 3 z nich przedstawiono już zarzuty sprowadzania, przechowywania lub posiadania treści pornograficznych z udziałem małoletnich do 15 roku życia. Grozi za to kara nawet do 5 lat pozbawienia wolności.

Kwestia odpowiedzialności karnej pozostałych osób zależy od opinii ekspertów, którzy dokonują sprawdzeń zabezpieczonych nośników. Po sprawdzeniu jakie zawierają one dane będą mogli oficjalnie wypowiedzieć się co do penalizacji ich treści.

Poza spektakularnymi międzynarodowymi działaniami policji obserwujemy także aktywność zwykłych obywateli, którzy uznali, że walka z pedofilią to sprawa na tyle istotna, że warto się w nią zaangażować. Świadczy to o tym, że

¹ <http://www.lepszypoznan.pl/2016/01/25/bike-przeciw-pedofilom.html>, data pobrania 01.02.2016 r.

² <http://www.policja.pl/pol/kgp/bsk/aktualnosci-1/biezace-informacje>, data pobrania 01.02.2016 r.

czyny godzące w najmłodszych szczególnie bulwersują i powodują duży społeczny odzew. Taką osobą, której dobro dzieci nie jest obojętne jest znany jako „łowca zboczeńców” Krzysztof Dymkowski - zamieszkały we Wrocławiu³.

Zwraca on baczną uwagę na te fakty, których często nie zauważają rodzice małoletnich. Tylko w ciągu trzech miesięcy Krzysztof Dymkowski pomógł policji w ujęciu, aż dwudziestu ośmiu pedofilów. „Jeżeli widzę ogłoszenie o treści: szukam młodej od 12 do 13 lat, to już wiem, z kim mam do czynienia” - mówi Dymkowski. Podkreśla, iż anonse tej właśnie treści umieszczane są na zwykłych portalach internetowych. Poszukuje więc w sieci internetowej pedofilów, którzy dają podobne ogłoszenia. Czyni tak od czasu gdy przed laty pedofil skrzywdził córkę jego znajomej. Tej aktywności poświęca cały swój wolny czas. Uważa, że dziecko stanowi sacrum, którego nikt nie powinien bezkarnie naruszać. Jeżeli dziecko staje się ofiarą pedofila, to uraz wynikający z takiego zdarzenia pozostaje już na całe, także dorosłe życie.

Sposób jego działania jest wyjątkowo prosty. Odpowiada na anonse osób poszukających kontaktu z dziećmi za pośrednictwem internetowych portali. Krzysztof Dymkowski podaje się wówczas za nastolatkę i prowadzi rozmowę z pedofilami, którzy proponują seks dzieciom poniżej 15 roku życia, naruszając tym samym prawo. Umawia się z tymi osobami na fikcyjne spotkania, ale na nie udaje się już w asyście funkcjonariuszy policji⁴.

Ale sprawcą przestępstw pedofilskich może być każdy, bez względu na status społeczny czy pełnioną funkcję. Niebawem do krakowskiego sądu ma zostać skierowany akt oskarżenia przeciwko byłemu dyrektorowi stowarzyszenia dla młodzieży. Przesłuchany w charakterze podejrzanego przyznał się wprawdzie do przedstawionych mu zarzutów, ale złożył dodatkowe wyjaśnienia. Wynika z nich, że pornograficzne pliki ściągał z internetu, a gromadził je jedynie w celach profilaktycznych (!), tak by mógł wiedzieć przed czym ma chronić swoich podopiecznych. Prokuratura nie dała jednak wiary takim tłumaczeniom, a podejrzanemu dyrektorowi za posiadanie i rozpowszechnianie treści pornograficznych z udziałem małoletnich grozi kara nawet do 12 lat pozbawienia wolności. Jego działania zostały ujawnione przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Śledczego w listopadzie 2014 roku, w ramach działań profilaktyczno-wykrywczych polegających między innymi na monitorowaniu internetu.

³ <http://polska.newsweek.pl/krzysztof-dymkowski-dlaczego-motorniczy-z-wroclawia-sciga-w-sieci-pedofilow,artykuly,369016,1.html>, data pobrania 01.02.2016 r.

⁴ <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/lowca-pedofilow-z-wroclawia-pomaga-policji,585033.html> pobrano 28. 01. 2016 r.

Przemoc wobec dzieci, której szczególnie niebezpieczną formą jest przemoc o charakterze seksualnym, jest różnie definiowana. Często funkcjonują w tym obszarze inne zamiennie, choć tożsame pojęcia, których wyjaśnienie jest ważne przy zarówno prawnej, jak i społecznej analizie tego zjawiska.

Postrzeżenie przemocy wobec dzieci w kategoriach patologii społecznej, według Brunona Hołysta, wynika z chęci wyraźnego zaznaczenia, iż zjawisko to jest niepożądane i szkodliwe. Ten kierunek myślenia jest związany z normatywną koncepcją społeczeństwa⁵.

Pojęcie patologii społecznej w rozumieniu niezależnym od kontekstów kulturowych i norm oznacza destruktywne lub autodestruktywne zachowania ludzi, grup lub całych społeczeństw⁶. Destrukcyjność jako konsekwencja zachowań patologicznych odnosi się do życia, zdrowia i poczucia osobistej tożsamości. W najogólniejszym ujęciu zjawiska przemocy wobec dziecka, patologią społeczną jest każde zamierzone lub niezamierzone działanie osoby dorosłej, społeczeństwa lub państwa, ujemnie wpływające na zdrowie, rozwój fizyczny lub psychospołeczny dziecka⁷.

Przemoc wobec dziecka nie jest więc dziełem przypadku, lecz wynika z uświadamianych sobie przez nas indywidualnych lub społecznych schematów relacji i postępowania z dzieckiem. Stwierdzenie występowania jakiejś patologii społecznej jest zatem zrelatywizowane w stosunku do norm danej społeczności.

„Przemoc wobec dzieci to zjawisko społeczno-psychologiczne mające wielorakie uwarunkowania związane z siłami tkwiącymi w jednostce, rodzinie, a także w środowisku i kulturze, w które uwikłane są zarówno jednostka, jak i rodzina (...). Pod wpływem szczególnej kombinacji wspomnianych czynników rozwija się styl takich interakcji w rodzinie, w której pojawia się przemoc”⁸.

Według National Committee to Prevent Child Abuse and Neglect (1993) odsetek dzieci doznających przemocy w USA wynosi około 4,5%. Dane Departamentu of Health wskazują, że odsetek ten w Wielkiej Brytanii wynosi 0,4%, a w Europie waha się w granicach 0,1–0,5%. Najniższy jest w krajach skandynawskich i wynosi 0,1%. Dane Australia Institute of He-

⁵ B. Hołyst, *Kulturowy i społeczny kontekst przestępczości wobec dzieci*, w: B. Hołyst (red.) *Ochrona dziecka. Teoria i Praktyka.*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2005.

⁶ V. Kavolis, *Comparative perspectives of social problems*, Boston 1989.

⁷ M.R. Brassard, R.B. Germain, S. N. Hart, *Psychological maltreatment of children and youth*, New York 1987.

⁸ S. Nikodemka, *Przemoc wobec dzieci – przegląd badań*, „Niebieska Linia”, nr 4/2000.

alth and Welfare określają, że w grupie wiekowej do lat szesnastu wskaźnik ten wynosi 0,5%. W Anglii od 1990 roku Departament of Health szacuje liczbę dzieci i młodzieży umieszczanych w rejestrach dzieci wymagających pomocy (Child Protection Registers). Jeszcze w latach 1994–1995 została przez władze lokalne zbadana sytuacja 48100 dzieci (Child Protection Case Conferences) i w efekcie 63% spośród nich zostało zarejestrowanych jako wymagające ochrony⁹.

Department of Health, Education and Science, Home Office oraz Welsh Office wydały wspólny dokument pod nazwą „Working Together Under the Children Act”, w którym zdefiniowano nadużycia wobec dzieci. Podano w nim kryteria, które należy uwzględnić przy wprowadzaniu do rejestru dzieci wymagających pomocy. Są to: zaniedbanie, obrażenia fizyczne, przemoc emocjonalna i nadużycie seksualne.

Nadużycie seksualne zostało zdefiniowane jako występujące bądź potencjalne, seksualne wykorzystywanie dziecka lub nastolatka. Dziecko może być krewnym sprawcy albo osobą od niego zależną. „Termin *wykorzystywanie seksualne* oznacza włączenie zależnych i niedojrzałych dzieci i nastolatków w aktywność seksualną, której oni nie rozumieją w całej pełni, na którą nie są w stanie wyrazić zgody i która narusza społeczne tabu związane z rolami w rodzinie (...)”¹⁰.

Polskie Towarzystwo Seksuologiczne już pod koniec 1991 roku przeprowadziło własne badanie na ogólnopolskiej populacji 1188 dorosłych Polaków. Wykazały one, że około 35% kobiet i 29% mężczyzn przeżyło do piętnastego roku życia doświadczenia o charakterze seksualnym z osobą dorosłą. Najczęściej spotykaną formą przemocy seksualnej było dotykanie narządów płciowych, doświadczyło jej 60% chłopców i 17,5% dziewcząt. Sprawcami nadużyć były osoby obce, następnie krewni (wujkowie, ciotki, kuzyni), w dalszej kolejności rodzeństwo i rodzice¹¹.

Według Lwa Starowicza błędem jest stereotyp, że nadużyć seksualnych wobec dzieci dokonują osoby zaburzone psychicznie. Według niego, sprawcami najczęściej są osoby, których nigdy nie posądzono by o zaburzenia seksualne lub psychiczne¹².

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ K. Kmiecik-Baran, *Młodzież i przemoc*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.

¹² Lew-Starowicz Z., *Przemoc seksualna*, Jacek Santorski & CO, Warszawa 1992.

Susan Forward w publikacji pt. *Toksyczni Rodzice* wyraziła opinię, że wśród różnych form krzywdzenia jednostki wykorzystywanie seksualne dzieci wydaje się prawdziwie dziełem szatana. Przemoc seksualna wobec dzieci budzi powszechną odrazę, jest jednym z tych nieludzkich, okrutnych zdarzeń, z jakimi ciężko się pogodzić, ciężko je zrozumieć¹³.

Jedną z najbardziej popularnych, cytując za I. Pospiszyl definicji przemocy wobec dziecka jest definicja sformułowana przez Schechtera i Roberge'a, określająca „wykorzystywanie seksualne dziecka jako wciąganie zależnego, niedojrzałego rozwojowo i niezdolnego do wyrażenia pełnej zgody dziecka albo osoby w okresie dorastania w seksualną aktywność naruszającą społeczne tabu oraz zasady życia rodzinnego”¹⁴.

A. Sobkowska zgadza się z definicją Józefy Brągiel uznającej przemoc seksualną wobec dziecka jako „wciąganie go w sferę aktywności seksualnej nieadekwatnej do jego etapu rozwojowego, w sferę działań, których dziecko nie rozumie i nie jest w stanie zaakceptować i które naruszają jednocześnie normy prawne i społeczne”¹⁵.

Zdaniem Tomasza Zielińskiego, Izabelli Sirko i Ryszarda Poręby pod pojęciem nadużycia seksualnego rozumie się wciąganie dziecka przez osobę seksualnie dojrzałą w jakąkolwiek aktywność, z zamiarem seksualnego pobudzenia drugiego człowieka, obejmującą zarówno stosunek płciowy, jak i dotykanie, eksponowanie genitaliów, pokazywanie materiałów pornograficznych oraz rozmowy na tematy seksualne w erotyczny sposób¹⁶.

Jak widać, istnieje wiele definicji przemocy seksualnej wobec dzieci, które nie zawsze są ze sobą zgodne. W literaturze przedmiotu obok „przemocy seksualnej wobec dzieci” stosuje się zamiennie takie terminy jak: „wykorzystywanie seksualne”, „krzywdzenie seksualne”, „molestowanie seksualne” czy też „nadużycie seksualne”.

Światowa Organizacja Zdrowia (ang. *World Health Organisation*, WHO) proponuje używanie terminu „przemoc seksualna”, przez którą rozumie się wykorzystywanie dzieci dla uzyskiwania przyjemności seksualnej przez osoby dorosłe.

¹³ Zob. S. Forward, *Toksyczni rodzice*, Świat Książki – Bertelsman Media, Warszawa 2009.

¹⁴ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 41–42.

¹⁵ Zob. J. Brągiel, *Zrozumieć dziecko skrzywdzone*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1996.

¹⁶ T. Zieliński, I. Sirko, R. Poręba, *Nadużycia seksualne u dzieci*, „Ginekologia Praktyczna” 2003, 11, 4, s. 19–22.

Różne aspekty przemocy seksualnej łączy w sposób wyczerpujący definicja proponowana przez Standing Committee on Sexually Abused Children. Zgodnie z nią, za dziecko wykorzystane seksualnie można uznać każdą jednostkę w wieku bezwzględnej ochrony (wiek ten określa prawo danego państwa), którą osoba dojrzała seksualnie naraża na jakąkolwiek aktywność natury seksualnej, w celu seksualnego zaspokojenia. Należy podkreślić, że seksualna aktywność pomiędzy dorosłym a dzieckiem traktowana jest zawsze jako nadużycie¹⁷.

Na zlecenie Fundacji „Dzieci Niczyje”, agencja Gemius Polska przeprowadziła badanie metodą CAWI (ang. *Computer Assisted Web Interview*)¹⁸ na reprezentatywnej, losowej próbie internautów w wieku 15–18 lat. Wielkość próby $N = 1000$. Celem badania było zdiagnozowanie skali doświadczeń przemocy i wykorzystywania seksualnego wśród dzieci i młodzieży w Polsce.

Oto najważniejsze wyniki badania dotyczące wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży:

1. Propozycje o charakterze seksualnym czy też wulgarne komentowanie wyglądu usłyszało w czasie roku poprzedzającego badanie 19% respondentów, 10% nawet wielokrotnie. Znacząco częściej doświadczały molestowania werbalnego dziewczęta. Raniące uwagi badani najczęściej słyszeli od znajomych lub członków rodziny.
2. W ciągu roku poprzedzającego badanie 8% respondentów, wbrew ich woli, było dotykanych w intymne części ciała. Do seksualnego dotyku zmuszani byli najczęściej przez znane im osoby (66%), zdarzało się jednak, że byli to nieznajomi (8%) lub członkowie rodziny (6%).
3. 5% badanych było zmuszanych do oglądania czyichś intymnych części ciała. W przypadku zachowań ekshibicjonistycznych częściej niż w innych diagnozowanych sytuacjach sprawcami byli nieznajomi (30%), starsi od badanych (50%)

¹⁷ S. Kluczyńska, *Przemoc seksualna wobec dzieci*, „Niebieska Linia”, nr 3/2002.

¹⁸ CAWI (Computer Assisted Web Interview) – jest to technika prowadzenia badań wykorzystywana w badaniach ilościowych, która polega na przeprowadzaniu wywiadów za pośrednictwem Internetu. Internetowe kwestionariusze znajdują się na serwerze agencji badawczej lub na serwerze klienta. Respondenci wypełniają ankiety przez Internet, a wyniki wypełnionych kwestionariuszy są automatycznie zliczane przez system. Badania typu CAWI są szybkie w realizacji i charakteryzują się relatywnie niskim kosztem przeprowadzenia (www.houseofnumbers.pl, data pobrania 01.02.2016 r.

4. 5% badanych w ciągu ostatniego roku było zmuszanych do uprawiania seksu, czyli do stosunku seksualnego, w jakiegokolwiek postaci. Również 5% było świadkami gwałtu innej osoby, znacząco częściej byli to chłopcy. Sprawcami wymuszonego współżycia seksualnego najczęściej byli znajomi (57%) i rówieśnicy (38%).
5. 7% badanych w ciągu ostatniego roku zawarło w Internecie znajomość, w wyniku której próbowano wykorzystać ich do celów seksualnych.
6. 8% badanych to ofiary złego dotyku w dzieciństwie, do piętnastego roku życia. Znacząco częściej doświadczenia takie miały dziewczynki (10%) niż chłopcy. Sprawcami takich doświadczeń były przede wszystkim osoby znajome (35%) i członkowie rodziny (27%). 12% badanych doświadczyło złego dotyku w dzieciństwie ze strony nieznajomych, co trzeci badany, który znalazł się w takiej sytuacji, doświadczył dotyknięcia intymnych części ciała w celach seksualnych, przed ukończeniem 7 lat.
7. 4% badanych deklaruje, że przed ukończeniem 15 lat współżyli seksualnie z osobą dorosłą. Najczęściej były to osoby im znane (50% wszystkich, którzy mieli takie doświadczenie), ale zdarzało się, że byli to także członkowie rodziny (13%). Do współżycia dochodziło głównie wtedy, gdy badani mieli 13–15 lat (52%), ale aż 23% deklaruje, iż miało to miejsce dużo wcześniej.
8. Znaczna część badanych pesymistycznie ocenia możliwość otrzymania pomocy w przypadkach wiktymizacji i innych trudnych sytuacjach życiowych. Blisko połowa (48%) respondentów sądzi, że nie znaleźliby pomocy, gdyby padli ofiarą cyber przemocy ze strony swoich rówieśników. Co trzeci (36%) z nich sądzi, że nie mógłby liczyć na pomoc w sytuacji przemocy rówieśniczej w szkole. 42% młodych ludzi wyraża przekonanie, że nie uzyskaliby pomocy w przypadku doświadczania przez nich przemocy w rodzinie, a 34% uznaje, że nikt nie pomógłby im, gdyby nauczyciel stosował wobec nich przemoc. 44% młodych ludzi twierdzi, że gdyby mieli problemy emocjonalne, z pewnością byłiby pozostawieni samym sobie. Ponad 1/3 badanych myśli, że nie znaleźliby pomocy w sytuacji wymuszania na nich kontaktów seksualnych przez znajomą osobę dorosłą.

Wyniki te zostały opracowane przez autorkę badań i dyrektora Fundacji „Dzieci Niczyje” dr Monikę Sajkowską¹⁹.

Nadużycia seksualne wobec dzieci popełniane są od bardzo dawna. Jednakże dopiero od kilkunastu lat przestały one być tematem tabu i stały się przedmiotem zainteresowania szerokiej opinii publicznej, tematem badań naukowych, opracowań, publikacji, filmów i reportaży²⁰. Zjawisko to bulwersuje społeczeństwo i powoduje coraz większe zainteresowanie zarówno instytucji rządowych, jak też samorządów i organizacji pozarządowych, które w ramach swoich możliwości i kompetencji podejmują różnego rodzaju działania. Przemoc seksualna stosowana wobec dzieci i młodzieży dotyczy wszystkich grup społecznych, a nie tylko rodzin patologicznych²¹.

Ujawnianie przypadków nadużyć seksualnych wobec dzieci jest jednym z najtrudniejszych zadań, jakie stoją obecnie przed policją. Różnorodne działania podejmowane przez policję, instytucje i organizacje pozarządowe, uświadamiające potrzebę zgłaszania przestępstw o charakterze seksualnym, szczególnie gdy ich ofiarami są małoletni, przyniosły bardzo dobre rezultaty. Przystępczość tego rodzaju przestała wreszcie być problemem głęboko skrywanym.

W 1995 roku stwierdzono 1991 przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, których dokonało 1110 sprawców na szkodę 1563 pokrzywdzonych (w tym okresie system statystyczny nie wyodrębniał jeszcze liczby pokrzywdzonych małoletnich).

W 1999 roku stwierdzono 4229 tego rodzaju przestępstw, których dokonało 2368 sprawców na szkodę 3740 pokrzywdzonych (w tym 1957 pokrzywdzonych małoletnich). W 2003 roku stwierdzono 4828 przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, których dokonało 2772 sprawców, na szkodę 4356 pokrzywdzonych (w tym 2333 pokrzywdzonych małoletnich).

Z policyjnych statystyk wynika, że w porównaniu do 2002 roku, w 2003 roku nastąpił kolejny wzrost liczby przestępstw przeciwko wolno-

¹⁹ Monika Sajkowska - dyrektor Fundacji Dzieci Niczyje; doktor socjologii. Do mediów wypowiada się na temat działalności Fundacji oraz socjologicznych aspektów problemu krzywdzenia dzieci. W „FDN” zajmuje się zarządzaniem strategicznym, koordynacją działań programowych, opracowywaniem i redakcją publikacji, działaniami badawczymi i edukacyjnymi. W pracy najbardziej ceni sobie współpracę z zaangażowanymi, kreatywnymi ludźmi.

²⁰ Zob. J. D. Stinson, J. V. Becker, *Treating Sex offenders an Evidence – Based manual*, New York 2013.

²¹ M. C. Seto, *Pedophilia and sexual offending against children theory, assessment and intervention*, Washington DC 2008.

ści seksualnej i obyczajności: odnotowano wzrost liczby przestępstw o 3.7%, liczba ich sprawców wzrosła o 3%, liczba osób pokrzywdzonych zwiększyła się również o 3%, przy czym nastąpił zdecydowany wzrost liczby pokrzywdzonych małoletnich, bo aż o 12%.

Postępowań przygotowawczych wszczętych z art. 200 KK (seksualnie wykorzystywanie małoletniego) było w 1999 roku 1148. W 2003 roku było ich 1744, a w 2010 aż 1793.

Postępowań wszczętych z art. 202 §3 KK (pornografia z udziałem małoletniego) było w 2005 roku 112, a w 2009 roku już 334. Odnotowano w tej kategorii przestępstw – co warto podkreślić – wysoki wskaźnik wykrywalności – 85%. Z art. 202 §4 i 4a KK wszczęto w 2005 roku 71 postępowań, a w 2009 było ich 334. Tu także osiągnięto wysoki stopień wykrywalności – 96,2%.

Niewątpliwie przyczyną gwałtownego wzrostu statystycznego tego rodzaju przestępstw jest nie tyle wzrost częstotliwości ich popełniania, lecz przede wszystkim podniesienie świadomości prawnej i wiktymologicznej społeczeństwa. Przemiany społeczne, które dokonywały się na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, spowodowały, że ofiary przestępstw seksualnych zaczęły zgłaszać tego typu przypadki organom ścigania.

Należy przypuszczać, że w ciągu ostatnich lat w Polsce zmniejszyła się tzw. „ciemna liczba” tego rodzaju przestępstw, gdyż ich ofiary – posiadając większą świadomość prawną i mając większe zaufanie do organów ścigania – coraz częściej decydują się na zgłaszanie policji tego rodzaju zdarzeń.

Szczególnie niepokojący jest jednak fakt, że niemal 50% pokrzywdzonych we wszystkich kategoriach przestępstw na tle seksualnym stanowią małoletni. Wynika stąd, że dzieci i młodzież są grupą szczególnie narażoną na stanie się ofiarą tego rodzaju przestępstw, dlatego właśnie do nich policja kieruje działania prewencyjne i edukacyjne. Przeprowadzone analizy wskazują, że dzieciom – w prawie połowie przypadków – zagrażają osoby z rodziny bądź z ich najbliższego otoczenia. W przypadku wykorzystywania seksualnego dziecka przez członka rodziny, sytuacja jest bardziej złożona, gdyż obowiązek zgłoszenia przestępstwa należy tu do osoby dorosłej (rodzica, opiekuna prawnego), która niejednokrotnie związana jest emocjonalnie i materialnie ze sprawcą.

Poważnym instrumentem prawnym pomocnym w ściganiu przestępstw pedofilskich było wprowadzenie w 2014 roku zapisu, że małoletnia ofiara przestępstw seksualnych będzie mogła dochodzić swoich praw, aż do ukończenia

trzydziestego roku życia. Ta nowelizacja Kodeksu karnego, która wydłużyła okresy przedawnienia przestępstw seksualnych wobec dzieci i młodzieży przewiduje także pełniejszą ochronę prawną ofiar takich czynów. Według tych uregulowań przedawnienie karalności przestępstw seksualnych wobec nieletnich „nie może nastąpić przed ukończeniem przez pokrzywdzonego trzydziestego roku życia”. Według wcześniej obowiązujących mniej korzystnych dla ofiary przepisów, przedawnienie takie nie mogło nastąpić przed upływem pięciu lat od ukończenia przez pokrzywdzonego osiemnastego roku życia.

Nowelizacja poszerzyła również ochronę małoletnich w przypadku niektórych przestępstw. Wcześniej bowiem karane było utrwalanie, przechowywanie lub posiadanie pornografii z udziałem osoby w wieku poniżej piętnastu lat. Teraz karane są takie czyny w odniesieniu do wszystkich małoletnich, a więc aż do osiągnięcia przez nich pełnoletniości, czyli osiemnastego roku życia. Produkcja, utrwalanie, sprowadzanie i przechowywanie w celu rozpowszechniania między innymi treści pornograficznych z udziałem małoletniego zostały zagrożone karą do dwunastu lat pozbawienia wolności (dotychczas groziła za to kara do maksymalnie ośmiu lat pozbawienia wolności). Wprowadzone zostało także karanie uczestników przedstawień pornograficznych z udziałem małoletnich²².

Nowelizacja zwiększyła również z trzech do pięciu lat pozbawienia wolności karę za nakłanianie do prostytucji oraz ułatwianie jej w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Nowelizacja skutkowała wprowadzeniem zgodności wewnętrznych polskich regulacji prawnych z postanowieniami Konwencji Rady Europy „o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych”²³.

Rozumiejąc wagę problemu, jakim jest przemoc seksualna stosowana wobec dzieci i młodzieży, Komenda Główna Policji opracowała „Koncepcję działań policyjnych ukierunkowanych na zwalczanie przestępczości godzącej w wolność seksualną i obyczajność małoletnich”.

Dokument ten zawiera katalog zadań do wykonania w Komendzie Głównej Policji oraz propozycję działań dla Komend Wojewódzkich i Komend Stołecznej Policji, Komend Powiatowych, Komend Miejskich i Komend Rejonowych Policji. Działania te mają różnorodny charakter: profilaktyczny,

²² Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z dnia 25 kwietnia 2014 r. poz. 538.

²³ <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/456613,surowsze-kary-dla-pedofilow-prezydent-podpisal-nowelizacje-kodeksu-karnego.html> data pobrania 29. 01. 2016 r.

edukacyjny, informacyjny, pomocowy, a także ukierunkowany na podniesienie skuteczności ujawniania i ścigania przestępstw.

Działania te są obecnie prowadzone na dwóch poziomach:

1. Centralnym – opracowywanie długofalowych kierunków działań dla poszczególnych resortów, dokonywanie bieżącej analizy zjawisk pedofilii, podejmowanie działań szkoleniowych i koordynacyjno-nadzorczych, inspirowanie jednostek terenowych do skutecznej realizacji zadań, opracowywanie konspektów, informacji, prowadzenie kampanii medialnych, tworzenie banku dobrych praktyk i prowadzenie współpracy międzynarodowej. Powołany został Centralny Zespół Do Walki Z Handlem Ludźmi, Pedofilią i Pornografią Dziecięcą²⁴.
- a) Do jego zadań w przedmiotowym zakresie należy między innymi koordynacja i nadzór nad działalnością zespołów do walki z pedofilią i pornografią dziecięcą powołanych w KWP/KSP, w obszarze zwalczania przestępczości pedofilskiej (w postaci bieżącego nadzoru nad formami pracy operacyjnej prowadzonymi przez zespoły wojewódzkie czy udzielania im niezbędnej pomocy, zwłaszcza w wymiarze międzynarodowym), udział w organizowaniu międzynarodowych operacji mających na celu zwalczanie przestępczości związanej z pedofilią i pornografią dziecięcą.
2. Wojewódzkim – dostosowywanie ogólnych założeń programowych do realiów regionalnych, podejmowanie bezpośredniej współpracy przez terenowe jednostki policji z przedstawicielami samorządów, oświaty, służby zdrowia i organizacji pozarządowych, prowadzenie szkoleń zawodowych. W KWP i KSP powołane zostały w tym celu Wojewódzkie Zespoły Do Walki z Handlem Ludźmi, Pedofilią i Pornografią Dziecięcą. Do ich najważniejszych zadań należy zaliczyć prowadzenie rozpoznania w zakresie zjawisk i zdarzeń dotyczących zagadnienia pedofilii i pornografii dziecięcej, prowadzenie postępowań przygotowawczych i spraw operacyjnych w przedmiotowym zakresie z wykorzystaniem istniejącego funduszu operacyjnego, prowadzenie rozpoznania w środowisku internetowym – komunikatory, czaty, forum i listy dyskusyjne oraz udział w międzynarodowych operacjach związanych z pedofilią i pornografią dziecięcą.

Komenda Główna Policji zorganizowała w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie robocze spotkanie, w którym udział wzięli przedstawiciele między innymi: Pełnomocnika rządu do spraw równego statusu kobiet i mężczyzn, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Minister-

²⁴ Decyzja Komendanta Głównego Policji nr 488 z dnia 05.09.2006 roku.

stwa Edukacji Narodowej i Sportu, Ministerstwa Polityki Społecznej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Zdrowia, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Fundacji „Dzieci Niczyje” i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W ten sposób udało się stworzyć na poziomie centralnym szeroką koalicję, a więc ponad resortowe gremium składające się z przedstawicieli organów i instytucji państwowych, współpracujące w otwartej formule ze wszystkimi podmiotami pozarządowymi i samorządowymi, które mogą wspomagać merytorycznie i organizacyjnie przedsięwzięcia ukierunkowane na zapobieganie wykorzystywaniu seksualnemu małoletnich i na zwalczanie tego zjawiska²⁵.

Policja prowadzi bieżący monitoring stron internetowych pod kątem treści, które naruszałyby przepisy prawa. Weryfikowane są także zgłoszenia i sygnały od stowarzyszeń, fundacji oraz osób prywatnych, które przekazują informacje na temat stron internetowych z treściami zakazanymi prawem. KGP w celu zdiagnozowania potencjalnych możliwości ustalania użytkowników końcowych popełniających przestępstwa z wykorzystaniem sieci TOR nawiązała współpracę z Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz CERT NASK.

Opisana w tym artykule międzynarodowa operacja „BIKE” przeprowadzona na początku 2016 roku była możliwa dzięki temu, że już od roku 2008 policja dysponuje specjalnymi programami umożliwiającymi monitoring Internetu, rozpowszechniania i ściągania pornografii dziecięcej w sieci²⁶. Zasada ich funkcjonowania sprowadza się do ujawniania w sieciach peer2peer (służących do bezpośredniej wymiany plików) użytkowników udostępniających lub rozpowszechniających pliki, zawierające treści o charakterze niedozwolonym, w tym pornografię dziecięcą. Dlatego też kolejne operacje ogólnokrajowe realizowane są cyklicznie wraz z wynikami ustaleń dokonanych na podstawie użycia wyżej wymienionych programów. Dotyczy to zarówno ustaleń obejmujących użytkowników krajowych, jak i zagranicznych, wobec których materiały są systematycznie przekazywane właściwym, obcym organom ściągania, zgodnie z właściwością terytorialną. Np. w ramach operacji „SIMONE”, której zasięg był jeszcze szerszy niż operacji „BIKE” ustalonych zostało kilkuset użytkowników Internetu, rozpowszechniających treści pedofilskie, z kilkunastu państw z całego świata.

²⁵ Protokół z międzyresortowego posiedzenia w sprawie zapobiegania i zwalczania wykorzystywania seksualnego małoletnich, CSP Legionowo – 2005.

²⁶ Zob. M. C. Seto, *Internet sex offenders*, Washington DC 2013.

Do organów ścigania tych krajów stosowna dokumentacja wraz z materiałem dowodowym została przekazana przez INTERPOL.

Efektom wieloletniej współpracy policji z innymi podmiotami, w zakresie profilaktyki zagrożeń w obszarze wykorzystywania seksualnego dzieci jest wzrost świadomości zarówno dzieci, jak i ich rodziców. Policja uczestniczy w kampaniach realizowanych przez Fundację „Dzieci Niczyje” i „KIDPROTECT”: „Dziecko w sieci”, „Safer Internet”, „Dzień bezpiecznego Internetu”, „Jestem Wojtek”, „Zły Dotyk”. Celem podejmowanych działań jest ochrona dzieci przed szkodliwymi treściami w Internecie, a także wskazanie wzorów bezpiecznych zachowań, udostępnianie adresów organizacji i osób mogących pomóc ofiarom przestępstw. Bardzo dużą wagę policja przywiązuje do działań edukacyjnych w aspekcie technicznej ochrony przed szkodliwymi treściami i kontaktami w Internecie. Policja współuczestniczy w realizacji inicjatyw na rzecz pomocy ofiarom przemocy, np. policyjne telefony zaufania, świetlice socjoterapeutyczne, punkty konsultacyjne, centra interwencji kryzysowej. Prowadzi także bieżące rozpoznanie skali zjawiska, ujawniając rodziny patologiczne i osoby mogące generować potencjalne zagrożenie. Specjaliści do spraw nieletnich wnioskują do sądów o podejmowanie stosownych działań w przypadku stwierdzenia zaniedbywania obowiązków opiekuńczo-wychowawczych lub nadużywania władzy rodzicielskiej.

Jednostki policji współpracują także z mediami, poprzez które przekazują bieżące informacje na temat zagrożeń związanych z przemocą seksualną, informują o konsekwencji takich czynów, a także wskazują, gdzie zainteresowani mogą szukać pomocy i wsparcia. Policjanci podczas spotkań w szkołach przekazują rodzicom, nauczycielom i pedagogom informacje o zagrożeniach związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci i realnych możliwościach uzyskiwania pomocy. Podczas spotkań z uczniami zwracają uwagę na zagrożenia związane z wykorzystywaniem seksualnym i propagują konieczność każdorazowego zgłaszania takich przypadków. Na co dzień podejmują czynności wobec sprawców przemocy seksualnej ukierunkowane głównie na ich odizolowanie od ofiar, tak, by zapewnić pokrzywdzonym poczucie bezpieczeństwa.

W ramach projektu unijnego DAPHNE II „Posłuchaj mnie – krzywdzone dziecko pod specjalną ochroną” funkcjonariusze policji szkolą się w rozpoznawaniu symptomów przemocy seksualnej i uczą się pracować z ofiarami. W terenowych jednostkach policji przeprowadzony został przegląd programów w zakresie edukacji, zapobiegania i ścigania przestępczości godzącej w wolność seksualną i obyczajność. Programy szczególnie god-

ne polecenia, po dokonaniu ich ewaluacji, umieszczono w internetowym „Banku Dobrych Praktyk”.

Przykładem interesującego programu edukacyjnego jest opracowany w KWP w Białymstoku program „Bezpieczny Przedszkolak”²⁷, którego głównym celem jest ograniczenie liczby niebezpiecznych zdarzeń z udziałem dzieci. Współrealizatorami programu są: Kuratorium Oświaty w Białymstoku, Uniwersytet w Białymstoku i WORD w Białymstoku. Jednym z elementów programu są zajęcia „zły dotyk” mające na celu edukację ukierunkowaną na zapobieganie wykorzystywaniu seksualnemu małoletnich. Adresatami programu są dzieci w wieku 4–6 lat, rodzice i opiekunowie oraz kadra pedagogiczna przedszkoli. Program ten uzyskał pozytywną opinię Fundacji „Dzieci Niczyje”.

W KWP w Olsztynie opracowano i przeprowadzono „działania zmierzające do zapobiegania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci”. W ramach tego projektu stworzono procedury określające – obowiązek kontaktu dyżurnego z zespołem psychologów KWP, w przypadku przyjęcia zgłoszenia dotyczącego wykorzystywania seksualnego małoletniego. Wyposażono dyżurnych w informatory zawierające wykaz placówek pomocowych.

Wprowadzono obowiązkowe wykonywanie czynności z małoletnimi ofiarami w tzw. „niebieskich pokojach”. Uruchomiono bezpłatną, anonimową, linię telefoniczną, którą obsługiwali policyjni psycholodzy.

Przedstawiono w mediach działania policji oraz informację na temat zagrożeń związanych z ewentualnym zatajaniem tego rodzaju przestępstw i ich negatywnymi skutkami dla psychiki i rozwoju dziecka. Przeprowadzono także szkolenia dla policjantów w zakresie pierwszego kontaktu z małoletnią ofiarą przemocy seksualnej.

W Komendzie Wojewódzkiej Policji w Szczecinie Wydział Prewencji wspólnie z rzecznikiem praw dziecka działającym przy Towarzystwie Przyjaciół Dzieci w Szczecinie oraz Miejskim Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej z powodzeniem realizuje kampanię pod hasłem „Molestowanie – gwałt na miłości”. Dzieci uczone są bezpiecznych zachowań, a podczas spotkań z rodzicami udzielane są rady, jak o sprawach przemocy seksualnej rozmawiać z dziećmi i jak uchronić je przed nadużyciem seksualnym ze strony dorosłego. Najważniejszym celem akcji jest nauczenie dziecka asertywnych zachowań tak, aby dziecko:

²⁷ Zob. <http://www.edupress.pl/pdf/14/3206.pdf> data pobrania 31.01.2016 r.

- mówiło „nie” i próbowało odejść, gdy ktoś będzie chciał je wykorzystać lub zaproponuje coś, co wyda mu się podejrzane;
- nie bawiło się w miejscach odosobnionych, nie otwierało drzwi nieznanym;
- pamiętało o tym, żeby, gdy znajdzie się w niebezpieczeństwie, broniło się wszystkimi dostępnymi sposobami – ucieczką, krzykiem, płaczem;
- poinformowało odpowiednią osobę dorosłą, gdy zauważy jakiegokolwiek zachowanie seksualne, gdy poczuje się nieswojo, jeśli zauważy, że jego koleżankę lub kolegę spotyka tego typu nadużycie.

Bardzo ważną rzeczą jest takie prowadzenie zajęć, by dziecka nie przestraszyć.

Komenda Miejska Policji w Poznaniu przystąpiła do ogólnopolskiej koalicji – „Dziecko – świadek szczególnej troski”. Zorganizowała też konferencję pt. „Pomoc dzieciom, ofiarom przestępstw”, która poświęcona była w znacznej mierze problematyce przemocy seksualnej wobec dzieci. Przedstawiciel Wydziału Prewencji KWP w Poznaniu uczestniczył w konferencji międzynarodowej pt. „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie”.

Na terenie Mazowsza wdrożono program przeciwdziałania pedofilii pod nazwą „Ocalić Dzieciństwo”. Jego inicjatorami byli pracownicy Ośrodka Interwencji Kryzysowej i Wydział Prewencji KWP w Radomiu, a do działań przyłączyły się także lokalne media i samorząd.

Celem programu jest ochrona dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym polegająca na profilaktyce, skutecznym ściganiu pedofilów oraz sprawnym wymianie informacji pomiędzy szkołą a policją. Program zmierza do uaktywnienia społeczności lokalnych, podniesienia ich świadomości o skali zjawiska i zagrożeń. Pozwolił wypracować procedury współdziałania policji z samorządami, instytucjami i organizacjami społecznymi. Organizatorzy akcji systematycznie szkolą pedagogów, nauczycieli oraz pracowników socjalnych. Szkoleniami objęci zostali także policjanci i prokuratorzy. Program ten już przyniósł pozytywne efekty, gdyż pozwolił na przełamanie społecznej umowy milczenia wobec przestępczości o podłożu seksualnym. Od czasu, gdy zaczął funkcjonować, liczba stwierdzonych przestępstw tego typu wzrosła na terenie działania KWP w Radomiu o ponad 30%.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji koordynował realizację rządowego programu ograniczenia przestępczości i społecznych zachowań pod nazwą „Razem Bezpieczniej”.²⁸ Program zaplanowany został na lata 2007–2015, a na realizację jego zadań zabezpieczono w ramach rezerwy ce-

²⁸ Uchwała Nr 218/2006 Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie rządowego programu ograniczania przestępczości i społecznych zachowań „Razem bezpiecznie”.

lowej, corocznie kwotę 3 milionów złotych. Głównym założeniem programu jest ograniczenie skali zjawisk i zachowań, które budzą powszechny sprzeciw i poczucie zagrożenia²⁹.

Program ten połączył działania policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Podstawowym założeniem programu jest zachęcenie obywateli do nawiązania partnerskich relacji z policją oraz innymi instytucjami, powołanymi do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Zwalczanie przemocy, w tym seksualnej wobec dzieci, jest istotnym elementem tego programu.

Ważnym segmentem działań systemowych, których celem jest zwalczanie prostytucji wśród najmłodszych jest przyjęty przez Radę Ministrów „Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży”³⁰.

Kluczowym elementem programu, koordynowanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji są procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z policją, w sytuacjach zagrożenia dzieci i młodzieży przystępczością oraz demoralizacją.

W ramach programu prowadzone są także działania polegające na propagowaniu informacji na temat konsekwencji zachowań ryzykownych. W ramach strategii powstrzymującej prowadzone są też działania zwiększające liczbę punktów informacyjnych, telefonów zaufania oraz dostępność do poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego.

Ostatnim najważniejszym działaniem wymierzonym w przystępczość pedofilską jest przygotowany przez rząd projekt ustawy o przeciwdziałaniu pedofilom, który został pod koniec stycznia 2016 roku wniesiony pod obrady Sejmu RP.

28 stycznia 2016 r. wszystkie kluby parlamentarne opowiedziały się za kontynuowaniem dalszych prac nad zgłoszonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości projektem, który zakłada między innymi utworzenie rejestru pedofilów. Opozycja zapowiedziała złożenie własnych poprawek, a pozytywne zdanie o projekcie wyraził Rzecznik Praw Dziecka. Parlamentarzyści zauwa-

²⁹ Zob. Sprawozdanie z realizacji programu ograniczania przystępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” w 2014 roku - opracowanie Wydział Profilaktyki Departament Porządku Publicznego MSW.

³⁰ Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów nr 37 z dnia 25 marca 2002 r. (M.P. Nr 12, poz. 216), w sprawie powołania Zespołu do Spraw Opracowania Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży.

żyli, że w obecnym stanie prawnym brakuje wystarczających środków, które umożliwiłyby skuteczną kontrolę sprawców przestępstw na tle seksualnym. Chodzi przede wszystkim o możliwość wykorzystywania mechanizmów realnie zapobiegających kontaktowaniu się sprawców tego rodzaju przestępstw z dziećmi.

Przyjęty przez rząd projekt ustawy wprowadza nowe, dotąd nieistniejące w polskim systemie prawnym środki ochrony społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony małoletnich przed skutkami przestępczości seksualnej. W projektowanej ustawie zdefiniowano głównie obszar przestępczości wymagającej szczególnej interwencji – za który uznano czyny przeciwko wolności seksualnej, które zostały określone w Rozdziale XXV Kodeksu karnego³¹.

Rząd przyjął projekt z końcem 2015 roku. Ministerstwo Sprawiedliwości, które nad nim pracowało podkreśliło, że przestępczość dokonywana z pobudek seksualnych nie jest wprawdzie zjawiskiem nowym, jednak ma charakter progresywny głównie z powodu coraz większych możliwości anonimowego kontaktu za pośrednictwem sieci internetowej.

„W czasach powszechnego dostępu do internetu, państwo potrzebuje nowych, prewencyjnych narzędzi” - tak projekt uzasadniał wiceminister sprawiedliwości. Przypomniał on doniesienia medialne o sprawcach przestępstw seksualnych, którzy po wyjściu na wolność dokonują kolejnych takich czynów. Zauważył, że takich doniesień jest bardzo dużo, a średnio co drugi dzień zatrzymywany jest kolejny pedofil. Zadał też retoryczne pytanie: „ile takich krzywd musi się jeszcze zdarzyć, abyśmy podjęli refleksję, że trzeba coś w polskim państwie zmienić?”³².

Według wiceministra sprawiedliwości dotychczasowa aktywność państwa w tym obszarze ma charakter reaktywny i nie sprawdza się w praktyce. Zaproponował więc intensyfikację działań o charakterze prewencyjnym prezentując ideę utworzenia dwóch rejestrów pedofilów, tak by to sami rodzice lepiej mogli chronić swoje dzieci.

Projekt zakłada powstanie rejestru sprawców przestępstw na tle seksualnym, do którego automatycznie trafiałyby dane osób prawomocnie skazanych za czyny z rozdziału Kodeksu karnego dot. przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (oprócz przestępstw związanych z prezentacją treści pornograficznych i zmuszania do prostytucji). Składałby się on z dwóch części: rejestru z dostępem ograniczonym i rejestru publicznego, do którego

³¹ Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r.

³² Protokół posiedzenia Sejmu z dn. 27 stycznia 2016 roku.

dostęp będzie powszechny i bez ograniczeń. Sprawcy figurowaliby w rejestrze aż do zatarcia skazania.

Zapisano tam też klauzulę, na mocy której sąd „w szczególnie uzasadnionych przypadkach” mógłby orzec, że dane skazanego nie trafią do rejestru. Te przypadki to: ochrona życia prywatnego lub inny ważny interes prywatny pokrzywdzonego albo jego osób najbliższych, zwłaszcza dobro małoletniego pokrzywdzonego. Sąd nie kierowałby też danych sprawcy do rejestru, jeśli uznałby, że zamieszczenie danych spowodowałoby „niewspółmiernie surowe skutki dla skazanego”.

Projekt ustawy jak wskazano już wcześniej przewiduje utworzenie rejestru sprawców przestępstw na tle seksualnym, który będzie składał się z dwóch baz danych tj. rejestru z dostępem ograniczonym i rejestru publicznego, do którego dostęp będzie powszechny i bez ograniczeń.

- 1) W rejestrze z dostępem ograniczonym będą gromadzone dane na temat:
- osób prawomocnie skazanych za przestępstwa na tle seksualnym,
 - osób, którym prawomocnie warunkowo umorzono postępowanie karne na podstawie amnestii,
 - osób, wobec których prawomocnie orzeczono środki zabezpieczające.

W tym rejestrze będą zamieszczane dane pobierane z Krajowego Rejestru Karnego³³, wśród których najważniejsze będą:

- dane identyfikacyjne osoby,
- określenie organu wydającego orzeczenie (data wydania i uprawomocnienia), kwalifikacja prawna czynu,
- informacja o tym, że pokrzywdzonym był małoletni poniżej 15 lat,
- data rozpoczęcia i zakończenia wykonywania kary i miejsce jej odbywania.

Oprócz ww. informacji w rejestrze znajdują się: m.in.: fotografia, wzrost i kolor oczu, miejsce zameldowania skazanego i faktyczny adres pobytu. Dane w tym Rejestrze będą zamieszczane z urzędu jako następstwo prawomocnych orzeczeń.

Przepisy projektowanej ustawy przewidują, że prawo wglądu do rejestru ograniczonego będzie przysługiwało³⁴:

- sądom,
- prokuraturze,
- Policji,

³³ Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym.

³⁴ Zob. Dz.U. 2015 poz. 1025 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 lipca 2015 r. w sprawie udzielania informacji o osobach oraz o podmiotach zbiorowych na podstawie danych zgromadzonych w Krajowym Rejestrze Karnym.

- Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego,
- Służbie Celnej,
- Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu,
- organom administracji rządowej i samorządowej.

Jednym z ważnych rozwiązań jest nałożenie na pracodawców oraz organizatorów działalności związanej z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich obowiązku sprawdzenia w tym rejestrze osoby, którą zamierzają zatrudnić.

2) W rejestrze z szerszym dostępem tzw. publicznym znajdują się informacje o sprawcach czynów zabronionych (określonych z art. 2 projektu ustawy), którzy dopuścili się przestępstwa zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem na małoletnim poniżej 15. roku życia oraz osób, które popełniły przestępstwo seksualne w warunkach recydywy.

Dane te nie będą zawierać między innymi: imion rodziców skazanego, nazwiska rodzowego matki oraz miejsca zamieszkania. Podana zostanie jedynie nazwa miejscowości, w której skazany przebywa.

Rejestr ten będzie dostępny powszechnie, w formie publikacji na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Sprawiedliwości. Przepisy projektowanej nowelizacji przewidują wprowadzenie obowiązku zgłaszania przez skazanego, którego dane zostały zamieszczone w rejestrze każdorazowej zmiany faktycznego miejsca pobytu. Informacja ta miałaby być przekazywana właściwej terytorialnie jednostce Policji, nie później niż w trzecim dniu pobytu w nowym miejscu.

Rząd zaplanował także stworzenie policyjnej mapy zagrożeń przestępstwami na tle seksualnym. Ma ona zawierać bieżące i stale aktualizowane informacje o miejscach szczególnego zagrożenia tym rodzajem czynów karalnych³⁵. Zakłada się, że mapa ta będzie udostępniana do publicznej wiadomości na stronach internetowych Biuletynu Informacji Publicznej, który jest prowadzony przez Komendę Główną Policji.

Po przeprowadzeniu w dniu 27 stycznia 2016 roku pierwszego czytania opisany projekt ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym został skierowany do sejmowej komisji sprawiedliwości.

Zapoznając się ze zgłoszoną propozycją nowelizacji trudno odmówić racji trosce wykazywanej przez jej autorów, ale budzi ona pewne wątpliwości i obawy. Sama posłanka PIS Małgorzata Wassermann zauważyła, że „Konstytucja i umowy międzynarodowe, których stroną jest Polska, gwarantują pra-

³⁵ Por. A. C. Salter, *Predators pedophiles, rapists and others sex offenders*, New York 2003.

wo do ochrony życia prywatnego”, a nie wyłączają z tych uregulowań osób, które zostały skazane za popełnienie przestępstw seksualnych.

Posłanka w dalszym wywodzie stwierdza wprawdzie, że „można ograniczać prawo do prywatności skazanym, by chronić bezpieczeństwo, porządek publiczny oraz wolności i prawa obywateli”³⁶. Pytanie jednak czy takie podejście nie jest nadinterpretacją i czy nie narusza Konstytucji RP³⁷. Warto przypomnieć, że obecny projekt rządowy był już w poprzedniej kadencji zgłaszany jako poselski i wówczas Biuro Analiz Sejmowych zgłaszało do niego zastrzeżenia właśnie natury konstytucyjnej.

Powstaje też kolejne pytanie czy publiczna informacja o tym gdzie mieszka i jak nazywa się i wygląda sprawca nie spowoduje, że znajdą się osoby, które same zechcą wymierzyć mu „sprawiedliwość” dokonując linczu czy szykanując go.

Zdaniem autora koniecznym byłoby przeanalizowanie ewentualnych efektów ubocznych oraz skuteczności funkcjonowania takich rejestrów w państwach gdzie zostały już one wprowadzone wcześniej. To dopiero może pozwolić na odpowiedź czy zaproponowane działania rządowe mają charakter pragmatyczny czy jedynie polityczny. Tego ostatniego nie należy wykluczać, bo wraz ze z ogłoszonym projektem partia rządząca dokonała totalnej krytyki dotychczasowych działań na rzecz zwalczania pedofilii, a jak wynika z przeprowadzonych przez autora badań na tym polu aktywność nie tylko organów ścigania była dosyć duża.

Dane Polskiego Towarzystwa seksuologicznego wskazują, że większość przestępstw o charakterze seksualnym ma miejsce w rodzinie³⁸ co może powodować, że podając dane sprawcy tak naprawdę podajemy także dane ofiary co może być wyjątkowo stygmatyzujące.

Wydaje się, że dobrym rozwiązaniem może być proponowany w ustawie obowiązek pracodawców w zakresie sprawdzania czy osoby zatrudniane do opieki nad dziećmi nie figurują w rejestrze. Niestety obecnie odnotowywane są przypadki, że osoby, które były już karane za przestępstwa pedofilskie trafiają do miejsc gdzie mają okazję do kolejnych nadużyć. Takie sytuacje należałoby całkowicie wykluczyć.

Autor jest zdania, że przy obecnym rozwoju techniki warto by było powszechniej stosować środki elektronicznego dozoru nad osobami, które do-

³⁶ Protokół posiedzenia Sejmu z dn. 27 stycznia 2016 roku.

³⁷ Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

³⁸ Zob. A. C. Salter, *Treating child sex offenders and victims – practical guide*, London 1988.

puściły się przestępstw pedofilskich. Bransoleta z wbudowanym GPS-em może być skutecznym narzędziem, którego stosowanie wymaga oczywiście rozbudowania istniejącej dotychczas formuły prawnej. Jest to jednak kierunek, który dobrze sprawdził się w innych krajach gdzie walka z pedofilią wypowiedziana została znacznie wcześniej niż w naszym kraju.

Nie ma jednak wątpliwości, że tylko kompleksowe i programowe podejście do problematyki zapobiegania i zwalczania przemocy seksualnej wśród dzieci i młodzieży może pozwolić na bardziej skuteczne rozpoznanie, a co za tym idzie realne ograniczenie skali tego patologicznego zjawiska.

Obecnie Policja, pomimo swojej aktywności profilaktycznej, operacyjnej i wykrywczej, nie pozostaje już jedynym i osamotnionym podmiotem w walce z przestępcami seksualnymi, ale stała się aktywnym i inspirującym uczestnikiem zorganizowanej koalicji na rzecz bezpieczeństwa najmłodszych.

Przedstawione w artykule działania organizacyjne i programowe zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym znacząco zwiększają skuteczność działań na rzecz bezpieczeństwa najmłodszych będąc próbą skutecznego tworzenia jednolitego frontu wielu koalicjantów. Ostatnie działania legislacyjne wpisują się również w ten obszar działań, ale wymagają pogłębionych badań, tak by nie popełnić błędów, które często wynikają ze zbyt pośpiesznego tworzenia aktów prawnych.

BIBLIOGRAFIA

1. Brągiel J., *Zrozumieć dziecko skrzywdzone*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1996.
2. Brassard M.R., Germain R.B., Hart S.N., *Psychological maltreatment of children and youth*, New York 1987.
3. Forward S., *Toksyczni rodzice*, Świat Książki – Bertelsman Media, Warszawa 2009.
4. Hołyst B., *Kulturowy i społeczny kontekst przestępczości wobec dzieci* [w:] B. Hołyst (red.) *Ochrona dziecka. Teoria i Praktyka.*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2005.
5. Kavolis V., *Comparative perspectives of social problems*, Boston 1989.
6. Kluczyńska S., *Przemoc seksualna wobec dzieci*, „Niebieska Linia”, nr 3/2002.
7. Kmieciak-Baran K., *Młodzież i przemoc*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.

8. Lew-Starowicz Z., *Przemoc seksualna*, Jacek Santorski&CO, Warszawa 1992.
9. Nikodemka S., *Przemoc wobec dzieci – przegląd badań*, „Niebieska Linia”, nr 4/2000.
10. Pospiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994.
11. Salter A. C., *Predators pedophiles, rapists and others sex offenders*, New York 2003.
12. Salter A. C., *Treating child sex offenders and victims – practical guide*, London 1988.
13. Seto M. C., *Internet sex offenders*, Washington DC 2013.
14. Seto M. C., *Pedophilia and sexual offending against children theory, assessment and intervention*, Washington DC 2008.
15. Stinson J. D., Becker , *Treating Sex offenders an Evidence – Based manual*, New York 2013.
16. Zieliński T., Sirko I., Poręba R., *Nadużycia seksualne u dzieci*, „Ginekologia Praktyczna” 2003, 11, 4.

Akty prawne

17. Protokół posiedzenia Sejmu z dn. 27 stycznia 2016 roku.
18. Konstytucja RP Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
19. Dz.U. 2015 poz. 1025 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 lipca 2015 r. w sprawie udzielania informacji o osobach oraz o podmiotach zbiorowych na podstawie danych zgromadzonych w Krajowym Rejestrze Karnym.
20. Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym.
21. Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów nr 37 z dnia 25 marca 2002 r. (M.P. Nr 12, poz. 216), w sprawie powołania Zespołu do Spraw Opracowania Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży.
22. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny, Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553.
23. Protokół posiedzenia Sejmu z dn. 27 stycznia 2016 roku.
24. Uchwała Nr 218/2006 Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpiecznie”.

25. Sprawozdanie z realizacji programu ograniczania przestępczości i społecznych zachowań „Razem bezpieczniej” w 2014 roku - opracowanie Wydział Profilaktyki Departament Porządku Publicznego MSW.
26. Protokół z międzyresortowego posiedzenia w sprawie zapobiegania i zwalczania wykorzystywania seksualnego małoletnich, CSP Legionowo – 2005.
27. Decyzja Komendanta Głównego Policji nr 488 z dnia 05.09.2006 roku.
28. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z dnia 25 kwietnia 2014 r. poz. 538.

Źródła internetowe

29. www.edupress.pl/pdf/14/3206.pdf data pobrania 31.01.2016 r.
30. wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/456613,surowsze-kary-dla-pedofilow-prezydent-podpisal-nowelizacje-kodeksu-karnego.html, data pobrania 29.01. 2016 r
31. www.houseofnumbers.pl, data pobrania 01.02.2016 r.
32. www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/lowca-pedofilow-z-wroclawia-pomaga-policji,585033.html pobrano 28. 01. 2016 r.
33. www.lepszypoznan.pl/2016/01/25/bike-przeciw-pedofilom.html, data pobrania 01.02.2016 r.
34. www.policja.pl/pol/kgp/bsk/aktualnosci-1/biezace-informacje, data pobrania 01.02.2016 r.
35. polska.newsweek.pl/krzysztof-dymkowski-dlaczego-motorniczy-z-wroclawia-sciga-w-sieci-pedofilow,artykuly,369016,1.html, data pobrania 01.02.2016 r.